

Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi
(TÜGAM)

Kavram Analizi:
İdari Gözetim
(*Administrative Detention*)

Moh Asmahil Kohan

2025/4

www.gocvakfi.org | info@gocvakfi.org

İDARİ GÖZETİM (ADMINISTRATIVE DETENTION) KAVRAM ANALİZİ

(2025/4)

YAZAR:

Moh Asmahil Kohan (Araştırmacı)

TÜRKİYE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (TÜGAM)

GRAFİK TASARIM:

Ruha Medya A.Ş.

E ISBN:

978-625-97333-1-9

Göç Araştırmaları Vakfı

Hacettepe Mahallesi Fener Sokak No: 5

06230 Altındağ/Ankara, Türkiye

Tel.: (0312) 473 76 11

Fax: (0312) 473 79 14

Kitapçığın tüm yayın hakları Göç Araştırmaları Vakfına aittir.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak

sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın

hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz.

Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

İçindekiler

Giriş	3
Göç Yönetiminde İdari Gözetimin Anlamı ve Kapsamı	4
Göç Yönetiminde İdari Gözetim Uygulamasının Hukuki Dayanakları	5
Tarihsel Perspektiften İdari Gözetim Uygulaması	6
İdari Gözetime Alternatifler	7
Sonuç	8
Kaynakça	9

Giriş

Özgürce yaşamak ve keyfi olarak gözü altına alınmama hakkı, insanlara tanınmış en temel haklardan biridir. Ancak bu hakkın mutlak olmadığı, devletlere tanınan egemenlik hakkı ile sınırlandırılabilmesi kabul edilmektedir. Özgürlük hakkının devletlere tanınan egemenlik hakkı ile sınırlandırılabilmesi ise hukuki düzenlemelerde yer alan orantılılık ilkesine tabidir (N. Stefanelli, 2020, s. 17). Devletler, yasal düzenlemelerde belirlenen normlar çerçevesinde, kamu düzenini, sağlığını ve güvenliğini tehdit eden kişilerin özgürlüklerini kısmen veya tamamen kısıtlayabilir. Egemenlik hakkı, devletlere sınırlarına kimin giriş yapıp yapamayacağını kontrol etme yetkisi verir. Düzenli göçün kontrolü ve düzensiz göçün önlenmesi, devletlerin bu yetkisini temsil etmektedir. Son yıllarda, dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan düzensiz ve kitlesel göç akınları ile düzenli göç edip sonradan düzensiz statüye düşen bireylerin sayısındaki artışlar (Sampson, 2015, s.2), hedef ülkelerin daha kısıtlayıcı politikalar uygulamasına neden olmaktadır. Bu uygulamalardan biri de İdari Gözetim'dir. İdari gözetim, ülkeye giriş, kalış ve çıkışta düzenli bir süreç takip etmeyen ya da edemeyen göçmenlerin kolluk kuvvetlerince tutuklanarak sınır dışı edilmek amacıyla kontrol altına alınmasını kapsar. Ancak uluslararası hukuk, devletlerin göçmenleri keyfi olarak gözü altına almaktan kaçınmaları gerektiğini ve geri gönderme işlemlerinde insan haklarına ve hukuki düzenlemelere uygun davranmaları gerektiğini ifade etmektedir (IOM, 2024, s.157).

Göç Yönetiminde İdari Gözetimin Anlamı ve Kapsamı

2010 yılında 214 milyon kişinin (Sampson, 2015, s. 2) göç ettiği, bugün itibariyle ise bu sayının yaklaşık 281 milyona yükseldiği belirtilmektedir (IOM, 2023, s.4). Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 2010 yılında yayınladığı raporda, dünyadaki toplam göçmen sayısının tahmini olarak %10 ila 15'inin düzensiz göçmenlerden oluştuğu ve bu düzensiz göçmenlerin büyük bir kısmının başlangıçta düzenli bir şekilde hedef ülkeye giriş yaptıktan sonra, çeşitli nedenlerle sonradan düzensiz statüye düşükleri ifade edilmektedir (Sampson, 2015, s. 2-3).

Bunun yanı sıra, sığınmacılar, buldukları ülkeleri zorunlu olarak terk ettikleri ve çoğu pasaport veya diğer resmi belgelere sahip olmadıkları için sığınacakları ülkeye düzensiz şekilde giriş yapmaktadır. Sığınma talebinde bulunmak amacıyla düzensiz yollarla başka bir ülkeye giriş yapanlar direkt olarak suçlu sayılmamalıdır. Uluslararası mülteci ve insan hakları hukukuna göre, bu sığınmacıların özgürlüklerine getirilecek her türlü kısıtlama sınırlı olmalıdır (Nicholson & Kumin, 2017, s. 104). Diğer bir ifadeyle, göç politikaları çerçevesinde idari gözetim sistemi, uluslararası insan hakları hukukuna göre istisnai bir uygulamadır ve yalnızca diğer tüm yöntemler bireysel vakaya uygun görülmediğinde son seçenek olarak kullanılmalıdır (Övünç Öztürk & Öztürk, s. 1).

Nitekim, idari gözetim sistemi, ülkelerin göç yönetiminde, yasal olmayan yollarla ülkeye giriş yapan bireylerin sınır dışı edilmesi gibi idari işlemleri uygulamak amacıyla, idari veya adli makamlar tarafından bir araç olarak kullanılmaktadır. Yasa dışı girişlerin suç sayıldığı ülkelerde idari gözetimin bir cezai yaptırım olarak uygulandığı görülmektedir (IOM, 2024, s.1). Başka bir kaynağa göre, idari gözetim, herhangi bir suçlama olmaksızın, kanunlarla belirlenen çerçevede düzensiz göçmenlerin alıkonulmasını ifade etmektedir (Hathaway, 2005, s. 374).

Cornelisse'ye göre, idari gözetim, devletlerin egemenlik haklarını koruma ve güçlendirme çabalarına yönelik uyguladıkları en belirgin araçlardan biridir (Cornelisse, 2010, s. 26-27). Bir başka çalışmada, idari gözetim sisteminin, sığınmacıların hareket özgürlüğünü ciddi şekilde kısıtlayan bir uygulama olduğu ifade edilmiştir. Çalışma, bu uygulamanın, çevresi duvarlarla kapatılan bir alanda gerçekleştirildiğini ve sığınmacıların bu uygulamadan kurtulmalarının ancak buldukları ülkenin topraklarını terk etmeleriyle mümkün olabileceğini belirtmiştir (Yılmaz Eren & Kaan Demirkıran, 2024, s. 19).

Göç Yönetiminde İdari Gözetim Uygulamasının Hukuki Dayanakları

İdari gözetim, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) Madde 5, fıkra 1 (f) bendinde, kişilerin güvenlik ve özgürlük hakkına getirilen bir istisna olarak ifade edilmektedir. Bu maddede yer alan hükme göre, idari gözetimin iki amaçla uygulanabileceği belirtilmektedir: birincisi yasa dışı göçün önlenmesi, ikincisi ise sınır dışı etme işlemlerinin kolaylaştırılması (Stefanelli N, 2020, s. 19). Türk hukukunda, belli bir tanıma sahip olmayan idari gözetim (Övünç Öztürk & Öztürk, s. 16) hem sınır dışı etme kararı alınan yabancılara hem de uluslararası koruma başvurusunda bulunan yabancılara uygulanması öngörülmektedir. Ayrıca kanun, idari gözetim uygulamasının, uluslararası koruma başvurusunun sonuçlanmasına kadar devam edeceğini hükme bağlamaktadır.¹

Türk hukukunda idari gözetim, kamu düzeni, kamu sağlığı ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturan yabancılar hakkında uygulanmaktadır (TİHEK, 2022, s. 28). YUKK, idari gözetim süresinin esas olarak 6 aydan fazla olamaması gerektiğini, istisna olarak bu sürenin 6 ay daha uzatılabileceğini hükme bağlamaktadır.²

Teorik olarak, idari gözetim ne bir yaptırım niteliği taşır ne de düzensiz şekilde bir ülkede bulunan yabancılara doğrudan ülkeyi terk etmeye zorlayan bir araçtır. İdari gözetim, aslında sadece göçmenlerin sınır dışı edilmesine hizmet eden bir araç olarak kabul edilmektedir (Cornelisse, 2010, s. 15).

¹ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), 54 ve 68 Maddeleri.

² YUKK, 57. Madde.

Tarihsel Perspektiften İdari Gözetim Uygulaması

İdari gözetimin göç alanında uygulanması, göç olgusu kadar eski değildir. Ancak, bu uygulamanın göç alanındaki başlangıç noktasının, devletlerin egemenlik hakkının tesis edilmesi ve sınırlarının resmi olarak tanımlanmasının ardından gerçekleştiği ifade edilebilir.

1648'de imzalanan Vestfalya Barış Antlaşması, ülkelerin sınırlarının net bir şekilde çizilmesine, ulusal devlet anlayışının güçlenmesine ve devletlerin egemenlik hakkının resmi olarak tanınmasına yol açmıştır (Cornelisse, 2010, s.26). Dünya genelinde yaşanan insani hareketlilik ve çeşitli faktörler nedeniyle artan düzensiz göçler, devletlerin ulusal güvenlik endişeleri ve sınır politikalarıyla çatışmalara yol açmıştır. Diğer taraftan ise göçmen hakları ile devletlerin egemenlik hakkı arasındaki gerilimler artmıştır. İdari gözetim uygulaması da, bu çatışmaların bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

İdari gözetim uygulaması, 1990'lı yıllardan önce Avrupa, Amerika ve Avustralya gibi ülkelerin göç politikalarında son seçenek ve istisna olarak kullanılmaktaydı. Ancak, bu tarihten sonraki süreçte idari gözetimin göçmenlere karşı etkin ve önemli bir araç olarak kullanıldığı tespit edilmiştir (Fiske, 2016, s. 191). Bir başka kaynağa göre, idari gözetimin tarihsel açıdan Avrupa ve ABD'deki kullanımı, bu ülkelerde yaşanan savaşlar döneminde düşman gruplara karşı başlamış, son yıllarda ise yabancıların AB ülkelerine girişi ve çıkışı kontrol eden politikalarla ilişkilendirilmiştir (Stefanelli N, 2020, s. 18). Son yirmi yılda ise idari gözetim, çeşitli ülkelerin sınır güvenliği ve düzensiz göçle mücadele politikalarında en yaygın kullanılan araçlardan biridir. Çoğu ülke, sınırları içerisinde bulunan sığınmacı, mülteci ve düzensiz göçmen sayısını azaltmak amacıyla çeşitli gerekçelerle idari gözetimi uygulamaktadır. Bu uygulama, geçmişte kısa süreli ve sadece sınır dışı işlemleri sırasında kullanılırken, günümüzde sığınma talebi sürecinde de aktif olarak kullanılmaktadır (Sampson, 2015, s. 2).

İdari Gözetime Alternatifler

Göç alanında idari gözetimin uygulanması, sadece sınırların kontrolü ve egemenlik hakkının tezahürü değil, aynı zamanda göçmenlerin bireysel haklarının sınırlandırılması anlamına da gelmektedir. Bu durum, bir yandan hukukun üstünlüğüne karşı oluşan ya da oluşturulan bir sessizlik veya korku atmosferine işaret çekerken, diğer yandan ise bu sessizliğin sığınmacı ve düzensiz göçmenlerin dünyanın farklı ülkelerinde gözaltına alınmalarına ve bu gözaltıların ise olağan bir işlem olarak algılanmasına yol açmaktadır (Cornelisse, 2010, s. 27). Hükümetler, idari gözetim uygulamasını sığınmacı ve düzensiz göçmenlere karşı caydırıcı bir araç olarak kullanarak, ev sahibi toplumlar nezdinde ülke sınırlarını korumak için sert politikalar izleyen 'kahramanlar' olarak kendilerini göstermeye çalışmaktadırlar (Sampson, 2015, s. 3; Haas, 2023, s. 306). Roberto Unger'in 'istikrarsızlaştırma hakları'³ teorisinden hareketle, idari gözetim uygulamasının sığınmacılar ve diğer statüdeki göçmenlere karşı uygulanmasında insan hakları ilkelerinin ısrarla savunulması, süreç içerisinde ülkelerin egemenlik hakkı ile bireysel haklar arasındaki dar bağlantıyı çözüme kavuşturabilir (Cornelisse, 2010, s. 28-29).

İdari gözetim yerine alternatif uygulamalar, bu tür hak ihlallerinin önlenmesi açısından önemli araçlar olarak öne çıkmaktadır. İdari gözetim alternatifleri, sığınmacı ve göçmenlerin haklarının korunmasını ve devletlerin göç politikalarının adil ve insan odaklı olmasını sağlayacaktır. Aslında devletler, bu alternatifleri kullanarak idari gözetim uygulamasından kaynaklanan olumsuz etkileri azaltabilir ve toplum temelli yöntemlerin başarılı olmasını mümkün kılabilirler (TİHEK, 2022, s. 1). Uluslararası İdari Gözetim Koalisyonu (IDC)⁴ yaptığı araştırmalar sonucunda, 60'tan fazla ülkede 250'den fazla idari gözetim alternatifinin kullanıldığını tespit etmiştir (Sampson, 2015). Ayrıca, düzensiz göçü yönetmek için kullanılan idari gözetimin etkisiz ve maliyetli olduğuna dair uluslararası alanda giderek artan bir kabul bulunmaktadır (Healey, 2013, s. 13). Son zamanlarda, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası toplum tarafından devletlere idari gözetimin yerine alternatif uygulamaların kullanılması yönünde çağrılar yapılmakta ve bu uygulamalara destek verilmektedir (Stefanelli N, 2020, s. 1). Türk hukukunda idari gözetim alternatifleri, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 57. maddesinin 1. fıkrasında sıralanmıştır.

³ *destabilization rights*

⁴ *The International Detention Coalition*

Sonuç

İdari gözetim, ülkelerin egemenlik hakkı ve ulusal sınırlarının korunmasına yönelik bir araçtır. Yoğun göç hareketleri ve artan sığınma talepleri karşısında devletler, sınırlarını koruma ve kimlerin topraklarına giriş yapıp yapamayacağını kontrol etme çabası içindedir. Göç olgusu kadar eski olmayan idari gözetim, tarihsel olarak dünya savaşları dönemine kadar uzanır. Başlangıçta düzensiz göçü önlemek için sınırlı şekilde uygulanan idari gözetim, günümüzde uluslararası koruma talebinde bulunan sığınmacıların kontrolü ve sınır dışı edilmesi için de kullanılmaktadır. Kapalı ortamlarda uygulanan idari gözetim, sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin insan haklarına erişimini kısıtlamaktadır. Ayrıca, idari gözetimin maliyetli olduğu ve düzensiz göçü önlemede beklenen etkiyi yaratmadığı da çeşitli ulusal ve uluslararası raporlarla ortaya konmuştur. Göçmenlerin ve sığınmacıların haklarının korunması ve devletlerin daha adil ve insani göç politikaları uygulayabilmeleri için idari gözetim alternatiflerinin kullanımının giderek daha fazla benimsenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- C. HATHAWAY, J. (2005). The Rights Of Refugees Under International Law. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cornelisse, G. (2010). Immigration Detention and Human Rights Rethinking Territorial Sovereignty. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Fiske, L. (2016). Human Rights, Refugee Protest and Immigration Detention. Sydney: Palgrave Macmillan.
- Haas, H. d. (2023). How Migration Really Works A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics. London: Penguin Random House.
- Healey, J. (2013). Asylum Seekers and Immigration Detention. Sydney : The Spinney Press.
- IOM. (2023). World Migration Report 2024. Geneva: IOM.
- IOM. (2024). WORLD MIGRATION REPORT 2024. Geneva: IOM.
- IOM. (n.d.). Migration Detention And Alternatives To Detention. Retrieved from IOM's Immigration and Border Management Division: <https://www.iom.int/sites/g/files/tm-zbd1486/files/documents/migration-detention-and-alternatives-to-detention.pdf>
- N, S. J. (2020). Judicial Review of Immigration Detention in the UK, US and EU From Principles to Practice. Oxford: HART PUBLISHING.
- Nicholson, F., & Kumin, J. (2017). A guide to international refugee protection and building state asylum systems. UNHCR.
- Övünç Öztürk, N., & Öztürk, B. K. (n.d). A General Legal Review Of Administrative Detention Regulations And Practices In Turkey. Retrieved from Association for Solidarity with Refugees: <https://multeci.org.tr/wp-content/uploads/2023/12/Annex-22-Eng.-A-GENERAL-LEGAL-REVIEW-OF-ADMINISTRATIVE-DETENTION-REGULATIONS-AND-PRACTICES-IN-TURKEY-3.pdf>

Sampson, R. e. (2015). There Are Alternatives: A Handbook for Preventing Unnecessary Immigration Detention. <https://www.refworld.org/reference/manuals/idc/2015/en/112158>. Melbourne: the International Detention Coalition.

Stefanelli N, J. (2020). Judicial Review Of Immigration Detention In The Uk, Us And Eu. Oxford: HART PUBLISHING.

TİHEK. (2022). Sınır Dışı Edilen Yabancılar Ve Geri Gönderme Yasağı Raporu. Ankara: TİHAK.

Yılmaz Eren, E., & Kaan Demirkıran, E. (2024). İdari Gözetim Altında Tutulanların Hak İhlâli İddiaları Karşısında Etkili Başvuru Hakkı: Uyuşmazlık Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi'nin İki Farklı Kararı. Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(1), 17-46.

daha fazla bilgi için

[/goc_vakfi](#)

[/gocarastirmalarivakfi](#)